

ГОДИНА У РЕТРОВИЗОРУ

ПОЧЕТАК ВЕЛИКОГ ЗАОКРЕТА

ПИШЕ: Милош СТРУГАР

Победа Трампа на председничким изборима у САД и Бреgzит изазвали су шок, неверицу и страх у неолибералним круговима. Гласачи су практично одбацили велики пројекат неолибералне глобализације и модерног финансијског капитализма који је уништио привреде многих земаља, продубио неједнакост, систематски урушавао средњу класу и довео до енормног богаћења елитних слојева.

Неолиберална политика, која се заснива на слободној трговини, немешању државе, индивидуализму, утилитаризму и материјализму, био је доминантни систем у западним земљама последњих 35 година. Током деведесетих година и почетком 21. века у САД је дошло до токсичне спреге неолиберализма са неоконзервативизмом. Неоконзервативци посебну важност придају улози религије, културе и медија, и заговорници су агресивног интервенционизма с циљем ширења америчког система вредности и културе и њиховог поимања демократије и слободе. Велики значај придају америчкој употреби војне силе и других средстава принуде на глобалном плану за остваривање ових циљева и посебно утичу на спољну и војнобезбедносну политику САД.

Буђење државе

Ова два концепта амалгирала су у политику либералног интернационализма, односно агресивног ширења неолибералне глобализације. У том систему примарни утицај и користи имају транснационалне, финансијске и информационо-технолошке корпорације. Упоредо долази до слабљења улоге државе, посебно на плану социјалне политике. У модерном капитализму, који многи називају финансијски капитализам, практично је анулирана основна улога државе – заштита друштвених интереса, слободе, људских права и животног стандарда становништва. Уместо тога, државе су постале оруђе интереса приватног капитала и мултинационал-

них корпорација. Драстичан пример такве промене били су кораци предузети у моменту финансијске кризе у западним земљама 2008, када су државе с циљем спасавања приватних банака упумпале у њих трилионе долара, стварајући при том огромне државне дугове и уводећи драстичне мере штедње на рачун обичног становништва, укључујући смањење пензија и плата у јавном сектору, те повећање пореза и смањивање државног буџета намењеним првенствено социјалној заштити, култури и образовању.

Разорни ефекти неолибералне глобализације нису нова појава. Они су се драматично показали већ деведесетих година у Русији, земљама Латинске Америке, Источне Европе и Азије, доводећи многе од њих до банкротства. Ове земље су још тада већином одбациле неолиберални капитализам и почеле да стварају свој систем економског развоја који претпоставља већу улогу државе у заштити националне привреде и животног стандарда становништва.

Највеће изненађење 2016. године је управо побуна и одбацивања овог пројекта у западном свету, првенствено у САД. То објашњава и паничну реакцију либералних кругова на избор Трампа јер је Хилари Клинтон требало да обезбеди наставак пројекта неолибералне глобализације.

Међутим, ово су само први наговештаји могућег великог заокрета од либералног интернационализма и неолибералне глобализације ка политици и систему, који се најбоље може описати као либерални национализам. Ако до заокрета дође, то ће бити процес који ће обележити не само 2017. годину, већ и један дужи период. Реч је, наиме, о суштинској и дубинској промени целог система. Отпори томе од тзв. финансијске и корпоративне елите биће велики и време ће показати да ли ће новоизабрани председник Трамп остати доследан и успети да испуни своја предизборна обећања. Постојећи систем који влада у Вашингтону сигурно ће покушати да га контролише и примора да настави неолиберални пројекат глобализације, али треба имати у виду да ће

На глобалном плану, 2016. била је турбулентна, пуна драматичних догађаја, обележена подгревањем „новог хладног рата” између НАТО и Русије, хегемонистичком борбом између САД и Кине, ратовима и хаосом у Африци и на Блиском истоку, ширењем исламског екстремизма и међународног тероризма, миграцијом становништва, те економском и финансијском кризом. По важности и могућим дугорочним последицама искристалисала су се два процеса, који су у протеклој години избили на површину: побуна народних маса против елите у западним земљама и ескалација пропаганде и психолошког рата путем традиционалних и нових медија.

бити тешко зауздати и контролисати Трампа, који већ прави веома јак тим својих истомишљеника. Налазимо се тек на самом почетку приче...

Исход унутрашње борбе у Вашингтону у великој мери одредиће и смер у коме ће се даље развијати односи између САД и Русије. Трамп и његови најближи сарадници отворено говоре о намери да зауставе нови хладни рат и успоставе сарадњу са Русијом, првенствено у заједничкој борби против исламског екстремизма и међународног тероризма. Између Трампових ставова и политике коју спроводи Русија постоје многе додирне тачке, попут инсистирања на националном препороду и интересима, традицији, сопственој култури и систему вредности. Смањење тензија и унапређење сарадње између две водеће нуклеарне силе несумњиво је у интересу сваке од њих, али и читавог света. Управо то је, међутим, оно што је за неолиберале и неоконзервативце у Америци апсолутно неприхватљиво. Јака држава, која спроводи независну политику засновану на националним и друштвеним интересима, попут Русије или било које друге земље, суштински је противна неолибералном концепту глобализације. Зато не чуди да је антируска кампања ескалирала у недељама након избора Трампа и да неолиберални и неоконзервативни кругови у Вашингтону покушавају на сваки начин да направе додатне проблеме и препреке, који би отежали или спречили приближавање и сарадњу између нове администрације и Русије.

Промене на хоризонту

Сваки озбиљан спољнополитички аналитичар уздржава се од давања прогноза и прорицања будућности јер је историја много пута показала да један догађај може потпуно променити њен ток. Незахвално је правити предвиђања и због тога што су она неминовно одраз стратешког виђења и анализе садашњице, и заснована на субјективним претпоставкама и виђењу историје и културе. Она никада не могу у потпуности узети у обзир све неизвесности које постоје у свету,

посебно у оваквим турбулентним временима. Можда ће 2017. година дати одговор на питање у ком смеру ће се даље кретати процеси започети протекле године. За давање прогноза треба сачекати да Трамп преузме власт, преговоре о Брези-ту, који ће почети тек средином године, те предстојеће изборе у Француској, Немачкој, Холандији, а могуће и у Италији.

У овом моменту може се са релативном сигурношћу предвидети само да ће на кратки рок међународни фокус бити на борби против Даеш (ИСИЛ), Ал Каиде и других екстремних исламских организација, док ће на дуги рок кључно питање бити будући односи између САД и Кине, где постоји велика неизвесност и забринутост због могуће ескалације хегемонистичке борбе и опасности од тзв. Тукидидове замке.

Председнички избори у САД показали су да мултинационалне компаније и њихови партнери у државним структурама и медијима не могу у потпуности да контролишу народ. Он препознаје кретања и трендове, и све је јача свест о томе где се налазе суштински проблеми – који су главни кривци за стање у економском и финансијском сектору, за опадање животног стандарда, губитак визије и наде, те општу несигурност и страх који владају светом. Та сазнања посебно су изражена код младих људи који су највише погођени садашњом ситуацијом. Они су своје незадовољство и жељу за променама показали на изборима у САД тако што су већином гласали за Бернија Сандерса, који је обећавао суштинске друштвене промене, али је та свест још више присутна код младих у земљама у развоју због њихове изузетно тешке ситуације и одсуства охрабрујућих знакова да се њихов положај може побољшати у будућности. За сада се та свест и сазнање нису преточили у ширу мобилизацију, активизам и организовану борбу за друштвене и истински демократске промене. Снажан утисак је, међутим, да су промене већ на хоризонту и да ускоро могу попримити и конкретне, организоване форме. То је тренутно и највећи разлог за одређени оптимизам. ■

Аутор је бивши високи службеник Уједињених нација

